

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 25. avgusta 1875.

Obseg: Šolski vrti. — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Kakošne naprave imajo v Vorarlbergu za onemogle ali sicer uboge ljudi. — Kaj so nemškutarji? — Letna šolska sporočila. — Slovensko slovstvo. — Premišljevanje o ustaji Ercegovine in Bosne. — Zemlja v Ercegovini in Bosni. — Policijski komisar. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

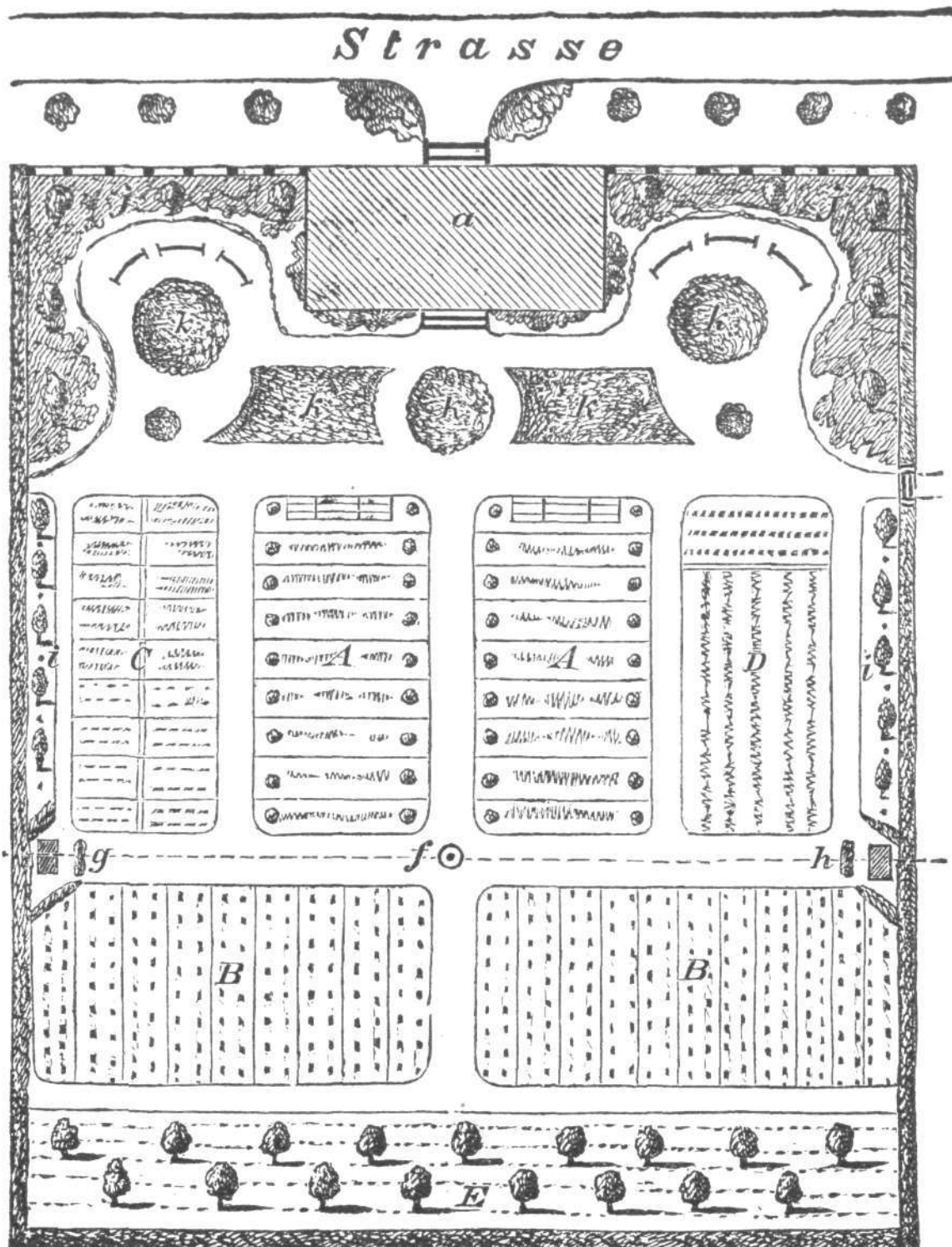
Šolski vrti.

(S podobo.)

Kar družbe kmetijske dobivajo od ministerstva denarno podporo za vrte ljudskih šol, se je pričelo nekako živahnije gibanje vzlasti pri taciš šolah, ki imajo v vrtnarstvu izvedene in za sadjerejo itd. vnete učitelje.

Šolskim občinam dohaja iz gori imenovane podpore precej zdatna pomoč, zato se napravlja čedalje več novih vrtov ali vsaj drevesnic pri ljudskih šolah.

Ker pa dobro napravljeni vrt zdatno pospešuje dober namen, in se nam je že od več strani naznanila želja, imeti izgled (mušter) takega vrta, vstrezamo radi tem željam s sledečo podobo:

Brez ugovora so taki vrti ali drevesnice jako koristni na dvojno stran: od ene strani cepijo ljubezen do vrtnarstva v srca šolske mladine, in jo pod-

učujejo v tem kmetijskem razdelku kmetijstva; od druge strani pa, če ima izveden in marljiv učitelj tak vrt v svoji oskrbi, koristi tudi že odrašenim sosesčanom, ki imajo priliko, na takem vrtu tudi za-se kaj koristnega videti.

Ker pa je treba, da učitelj pri napravi novega šolskega vrta, ali če starega predružačiti hoče, ima kak dober izgled pred seboj, zato smo si po prijaznosti vredništva „Oest. landw. Wochenblatt“ oskrbeli tak izgled, ki ga tukaj v podobi podamo našim učiteljem, krajnim šolskim svetom in pa županom.

Ni pa naš namen dotičnim možem vevati: „prav tak vrt si morate narediti“, ampak namen naš je, jim le, kakor smo gori rekli izgled dati, po katerem naj za razmere svojega kraja pripraven vrt napravijo. Če, na priliko, so v podobi našega lista tudi zaznamovane grede za zasadbe trt, ni nam treba še le opominjati, da se trtne grede ne naredijo v šolski vrt takega kraja, kjer trte ni ali vsaj s pridom ne zori.

Po tem navodu popišemo sedaj, kako je na naši podobi šolski vrt osnovan.

Tam, kjer stoji nemška beseda „Strasse“, pelje cesta memo vrta, v sredi je iz ceste vhod v šolo a; na vsaki strani vhoda je lično nizko grmovje zasajeno; na levo in desno stojé sadna drevesa, kakor na straži pred vrtom.

Iz šolskega poslopja stopimo v majhne drevesnice, ki so zaznamovane s črkama j in k.

Drevesnici, zaznamovani z j, ste namenjeni za nasadbo nekaterih gozdnih dreves in pa grmovja, da se šolska mladina seznaní tudi s takim našim drevjem in grmovjem; vsaj še stari ljudje ne znajo včasih prav navadnega grmovja imenovati. Te drevesnice ob enem tudi varujejo ostali vrt cestnega prahu.

Kjer stoji črka k, so grede za nasadbo cvetlic, kjer se dekleta vadijo razne cvetlice sejati, saditi, presajati in sploh cvetličnik oskrbovati, da se tako izurijo v izrejevanju cvetličnem.

A sta vrta za zelenjavo in kuho, tudi dekličem namenjena, da se učijo v tem, česar gospodinja vedeti mora. Če je mogoče, naj se napravite ob kraji, kakor podoba kaže, dve majhni gnojni gredi (Mistbeete) ne zato, da bi služili za vrtnarske toplice (Treibhaus), ampak zato, da se več zelenjave pridela.

Blizo teh zeljenadnih gred na eni strani je majhna trtnica D. Trtnica je zasajena s kakimi 10 trtami raznih plemen in posebno tacimi, ki dajete dobro grozdje za na mizo.

Vrtec **C** na drugi strani je botaniški vrt; on ima grede na štiri vogle, kamor se sejejo različne rastline, trave, detelje ali sicer koristne rastline, pa tudi strupene, da se šolska mladina podučí o koristnem in škodljivem rastlinstvu.

B ste drevesnici za sadno drevje, jako važni za šolski poduk; tukaj se že stareji učenci vadijo saditi, cepiti in sploh gleštati sadno pritlično in visoko drevje.

g kaže mesto za majhen čebelnjak, v katerem je učitelju lepa prilika, bolj odraščeno šolsko mladino podučevati v čebeloreji po Dzierzonovi sistemi.

h kaže mesto za gnojišče mešanega gnoja (kompost), ki se ne sme pogrešati v nobenem šolskem vrtu.

Okoli šolskega poslopja se lahko naredijo brajde za trto ali sadno drevje.

Okoli tiste strani vrta, ki je obrnjena na cesto, naj se naredí lesena ograja, ostale tri strani vrta pa naj se obdadó z živo mejo, za katero se posebno murba priporoča, da se tako mladina tudi nekoliko vadi v murbo in sviloreji; **f** kaže vodnjak (štirno), **E** pa je zasadíše visocega sadnega drevja.

Kako velik naj je šolski vrt, to se ravna po okoliščinah vsacega kraja in pa po premoženju šolske občine. Če ne more biti velik, bode naj majhen; stavimo pa, da bode vsacemu všeč, če je po tej podobi osnovan. Domači bodo veselje imeli nad takim vrtom, pa tudi tujec, ki bode memo šel, ga bo radostno ogledaval, pa rekel: čast in hvala šoli, ki ima tak vrt!

Ker pa so šolska poslopja večidel že poprej bila, predno so se začeli napravljati šolski vrti, se vé da oni ne morejo tako tikama šole biti, kakor naša podoba kaže; al to nikakor ni zadržek, da se na drugem mestu postavljeni vrt vendar tako vredi, kakor je načrtan na tej podobi.

Naj bi ta izgled po vseh slovenskih krajih prestrojil šolske vrte na korist naši mladini pa tudi odrašenim našim gospodarjem in gospodinjam!

Novi Kranjski panj

po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Tako more tedaj čebelar, ki nove Kranjske panjove ima, na mnoge načine, in sicer brez posebnih težav sam delati roje. Da to je imenitna prednost, katero že v tem oziru novi panj ima v primeri s stari, vsak lahko spoznava, še posebno pa, ako naslednje reči malo bolje pomisli:

1. Kdor sam roje dela, jih prav gotovo vsako leto lahko več naredí, kakor bi jih sicer dobil, če svoje čebele prostovoljno rojiti pusti.

Ako je spomlad zgodnja in sploh letina čebelam ugodna, bo čebelar, kakor sem že zgoraj dokazal, prav lahko toliko rojev naredil, da mu na vsacega plemenjaka, kar jih je čez zimo ohranil, pride po troje; nasproti pa čebelar, ki svojim čebelam pripusti, da mu rojijo, kakor se jim poljubi, tudi v dobrih letinah ne more čez dvoje rojev na enega plemenjaka računati. Kdor namreč kaj prida plemenjakov čez zimo pusti, se mu bo tudi v dobrih letinah navadno prigodilo, da mu eden ali drugi celó nič rojil ne bo, nekateri mu bo rojil le enkrat, večidel po dvakrat, malokateri po trikrat ali štirikrat, tako, da mora popolnoma zadovoljen biti, ako mu sploh po dva roja prideta na vsacega plemenjaka. Lahko se mu pa prigodi tudi to, da še po dva roja na

vsacega plemenjaka ne dobí, zakaj včasih pride letina taka, da čebele, dasiravno imajo dobro pašo, vendar same po sebi nič kaj rojiti ne marajo.

Kedar je pa spomlad pozna, in letina za čebele sploh neugodna, takrat, se vé, da tudi čebelar, kateri sam roje dela, ne bo mogel toliko rojev narediti, da bi mu jih na vsacega plemenjaka po troje prišlo, ker jih ne bo mogel spomladi tako zgodaj delati začeti, a vendar jih bo gotovo lahko več naredil, kakor bi mu jih njegovi plemenjaki sami od sebe dali, ker v taci letinah čebele sploh nerade rojijo, in še tisti panjovi, kateri sami od sebe rojijo, rojijo večidel že prav pozno.

In ko bi čebelar s tem, da sam roje dela, tudi nobenega družega dobička ne dosegel, bo vsaj čebele primoral v to, da mu izležejo mlade in čvrste matice.

2. Kdor sam roje dela, si lahko naredí bolj močne ali bolj slabe, kakor mu bolje kaže; kdor pa čebelam rojiti pusti, mora biti s takošnimi roji zadovoljen, kakoršne ravno dobí. V tej zadevi se bo pa ravnal umen čebelar posebno po času, v katerem roje dela. Kdor, na pr., prve dni maja meseca kak prvi roj naredí, naj naredí bolj močnega, da se mu bo lože opomogel, tako, da mu bo lahko okoli srede junija še enkrat roj vzela, bodi-si že prveca ali družca. Kdor pa že bolj pozno, postavimo, okoli kresa kak prvi roj naredi, naj pa ne dela premočnega, vsaj se mu bo v kacih 6-7 tednih še lahko toliko opomogel, da bo še zadosti močan, predno ga bo treba na ajdovo pašo poslati. Kdor bi že okoli krésa premočne prvice ravnal, bi ne delal modro, in sicer a) zato ne, ker mu nikakor ne kaže na to misliti, da bi takim že tako pozno narejenim rojem čez kacih 5 tednov, tedaj o začetku avgusta še enkrat roje jemal, zakaj tako pozno roje delati je že prepozno; in b) zato ne, ker bi se mu prav lahko prigodilo, da bi mu eden ali drugi njegovih okoli krésa narejenih prvicev, ko bi premočne delal, čez kacih 6 tednov, tedaj okrog sv. Lorenca, kedar že čebele v ajdo pošiljamo, še sam po sebi rojil; to pa nikakor dobro ne stori, zakaj tako pozni roj tudi v dobri ajdovi paši že komaj kaj prida nabere, izrojenk pa navadno pri prašenji matico zgubi, in pride prazen nazaj domu, posebno če se o ajdovem cvetju pošlje v tak ulnjak, kjer je veliko čebel skupaj.

Kdor pa družce dela, bo delal ravno nasprotno. Zgodnje družce bo delal bolj slabe, in pozneje bolj močne. Ako narediš, na priliko, kacega družca v začetku maja, ni ti treba močnega delati, imel bo namreč okrog srede maja že mlado matico izleženo, katera, ako se srečno oplemeni, bo proti koncu maja že zalego stavila. — In tako bo ta družec, dasiravno je bil o začetku maja majhen, še lahko prav zadosti močan, predno ga bo treba v ajdo poslati, ker si bo meseca junija in julija še lahko obilno čebel zaredil. Ako narediš družca v začetku junija, naredi že bolj močnega; ako ga narediš še pozneje, naredi še močnejšega, zakaj kolikor manj časa ima matica zato, da zalego stavi, toliko manj more tudi čebel zarediti, zato mora tudi vsak družec toliko močnejši biti, kolikor poznejše je narejen, da bodo nazadnje vsi zeló enako močni, kedar jih boš v ajdo poslal.

Tukaj imam pa priložnost, čebelarje na to opomniti, da naj tudi družcev nikar nobeden prepozno ne dela, posebno če čebele ob času ajdovega cvetja od doma pošlje, ampak vsaj en mesec prej naj jih delati neha, predno čebele v ajdo pošlje, da bo tako tudi za vsacega družca lahko vedel, ali je obhojen ali ne, predno ga iz rok dá.

(Dal. prih.)